

ΕΛΕΤΑΕΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΑΙΟΛΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Προς:

.....

ΑΠ. ΕΛΕΤΑΕΝ: 2018/92

Αθήνα, 7 Νοεμβρίου 2018

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ

Η εταιρεία ζήτησε από την Ελληνική Επιστημονική Ένωση Αιολικής Ενέργειας (ΕΛΕΤΑΕΝ) την παρούσα γνωμοδότηση στο πλαίσιο της υπ' αρ. αίτησης ακύρωσης κατά του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας ως και κατά της υπ' αρ. απόφασης του ανωτέρω Υπουργού με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία εντός του Δήμου, Π.Ε. ΑΣΠΗΕ στη θέση συνολικής ισχύος MW. Η ανωτέρω αίτηση φέρεται προς εκδίκαση ενώπιον του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά τη δικάσιμο της

Υπέρ του κύρους της προσβαλλόμενης πράξης έχει ασκήσει παρέμβαση η εταιρεία φορέας του έργου.

Η ανωτέρω εταιρεία έθεσε στην ΕΛΕΤΑΕΝ τα εξής ερωτήματα:

1. Ποια είναι η κατάσταση και η εμπειρία στην Ελλάδα από την εγκατάσταση αιολικών σταθμών εντός περιοχών του δικτύου Natura 2000 και ειδικά Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) της ορνιθοπανίδας; Τι προβλέπεται σχετικώς από τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά και εθνικά θεσμικά κείμενα;
2. Ποια μέτρα -σύμφωνα με τη νομοθεσία και τη διεθνή εμπειρία- εφαρμόζονται γενικώς για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων των ανεμογεννητριών στην ορνιθοπανίδα;

ΕΛΕΤΑΕΝ

Παρακαλούμε όπως κατά το δυνατό η απάντηση λάβει υπόψη τις επικαλούμενες στην αίτηση ακύρωσης επιπτώσεις στο είδος Σπιζαετός (*Hieraaetus fasciatus*), στην περιοχή GR, η οποία εντάσσεται στις ΖΕΠ του δικτύου Natura 2000.

Για την απάντηση των ανωτέρω ερωτημάτων η εταιρεία έθεσε υπόψη μας:

- α) την υπ' αριθ. Αίτηση Ακυρώσεως της υπ' αριθ. ΥΠΕΝ/..... Απόφασης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ), με την οποία εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή Αιολικού Σταθμού της εν λόγω εταιρείας ισχύος MW στη θέση στην περιοχή της
- β) την υπ' αρ. Απόφαση ΕΠΟ (ΑΔΑ:
- γ) την Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) του έργου, η οποία κατατέθηκε το 2011 και συνοδεύεται από Ειδική Ορνιθολογική Μελέτη (η τελευταία εμπεριείχε ορνιθολογικές παρατηρήσεις πεδίου της περιόδου 2010 – 2011) και την Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση που εκπονήθηκε το 2016, μετά την κατάθεση της ΜΠΕ.

Επίσης πραγματοποιήθηκε τεχνική συνάντηση με τα αρμόδια στελέχη της εταιρείας για την παροχή διευκρινίσεων και επιμέρους πληροφοριών.

Η αίτηση ακύρωσης, πέραν των λόγων ακύρωσης που αφορούν αμιγώς το συγκεκριμένο έργο, περιέχει αναφορές σε θέματα τα οποία έχουν ευρύτερη σημασία και τα οποία τίγονται στα ανωτέρω ερωτήματα. Με βάση αυτό, η παρεμβαίνουσα εταιρεία απευθύνθηκε στην ΕΛΕΤΑΕΝ, προκειμένου για τη διατύπωση επιστημονικής θέσης, στο πλαίσιο των καταστατικών σκοπών του σωματείου, για τα αναφερόμενα ζητήματα.

Η Ελληνική Επιστημονική Ένωση Αιολικής Ενέργειας (ΕΛΕΤΑΕΝ) αποτελεί σωματείο το καταστατικό του οποίου εγκρίθηκε με την υπ' αρ. 3424/1990 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, έχει δε καταχωρηθεί στο Βιβλίο Σωματείων του Πρωτοδικείου αυτού με αριθμό 17624. Το Καταστατικό της ΕΛΕΤΑΕΝ έχει τροποποιηθεί και η τροποποίηση έχει εγκριθεί με την υπ' αρ. 6605/2006 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Καταστατικού, στους σκοπούς της ΕΛΕΤΑΕΝ περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων και «η διάδοση της χρήσεως των Αιολικών Συστημάτων ή μονάδων σε εθνικό επίπεδο», για την επίτευξη δε των σκοπών της η ΕΛΕΤΑΕΝ χρησιμοποιεί κάθε πρόσφορο μέσο περιλαμβανομένης της επιστημονικής ανάλυσης ζητημάτων ευρύτερης σημασίας που ανακύπτουν κατά την ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας.

Την παρούσα απάντηση επιμελήθηκαν ο κ. Παναγιώτης Παπασταματίου, Διδάκτωρ Ηλεκτρολόγος Μηχανικός και Γενικός Διευθυντής ΕΛΕΤΑΕΝ και ο κ. Ανδρέας Βλαμάκης, Φυσικός Περιβαλλοντολόγος, μέλος της ΕΛΕΤΑΕΝ, ενώ συνεισέφεραν και άλλα μέλη της ΕΛΕΤΑΕΝ αξιοποιώντας την εξειδικευμένη επιστημονική γνώση και εκτεταμένη εμπειρία τους σχετικά με το αντικείμενο της αιολικής ενέργειας και το αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο.

Απάντηση στο 1^ο Ερώτημα

1. Στην υπό εξέταση αίτηση ακύρωσης αναφέρεται ότι «*Στο σχέδιο δράσης που συνοδεύει την μελέτη ορνιθολογικής αξιολόγησης της ΖΕΠ...προτείνεται ο αποκλεισμός των ΑΣΠΗΕ από αυτή*». Εν γένει στην αίτηση ακύρωσης γίνονται πλείστες αναφορές στην ΖΕΠ όπου προτείνεται η εγκατάσταση του αιολικού σταθμού, με εμφανή στόχο να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι απαγορεύεται (ή ότι πρέπει να απαγορεύεται) η εγκατάσταση αιολικών σταθμών σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας του δικτύου Natura 2000.

2. Όμως η ισχύουσα ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία προβλέπει ρητά ότι δεν απαγορεύεται η χωροθέτηση αιολικών σταθμών εντός ΖΕΠ. Ομοίως το ίδιο προβλέπεται από τη νομολογία του ΣΤΕ αλλά και από τις Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το θέμα.

3. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 19, παρ. 8 του Ν.1650/1986 (ΦΕΚ 160Α), όπως έχει αντικατασταθεί από το άρθρο 5 του Ν.3937/2011 για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας ορίζεται ότι:

*«8. Στις περιοχές: (α) των παραγράφων 3, 4, 5 και 6 [σ. η παράγραφος 4 αφορά μεταξύ άλλων τις περιοχές του δικτύου Natura 2000], με την εξαίρεση τμημάτων τους που αποτελούν περιοχές των παραγράφων 1 και 2, υγροτόπων διεθνούς σημασίας (υγρότοποι RAMSAR) και οικοτόπων προτεραιότητας περιοχών της Επικράτειας που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000, σύμφωνα με την απόφαση 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής, καθώς και (β) στις γειτονικές εκτάσεις της παραγράφου 4 του άρθρου 18, **επιτρέπεται η εγκατάσταση σταθμών από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ως μέσο για την προστασία του κλίματος**, εφόσον με τους όρους και τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στα πλαίσια της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του σταθμού, διασφαλίζεται η διατήρηση του προστατευτέου αντικειμένου της περιοχής.»*

4. Πρόσθετα, οι Ζώνες Ειδικής Προστασίας του δικτύου Natura 2000 δεν περιλαμβάνονται στις ζώνες αποκλεισμού για αιολικές εγκαταστάσεις που έχει εισαγάγει το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ (ΕΧΠ-ΑΠΕ) (ΦΕΚ 2464B, βλ. άρθρο 6 ειδικού πλαισίου). Άλλωστε στην εγκριθείσα Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του ΕΧΠ-ΑΠΕ αναφέρεται χαρακτηριστικά:

«Μέσω της αναλυτικής διερεύνησης που παρουσιάστηκε ενότητα...διαπιστώθηκε ότι μια μαξιμαλιστική προσέγγιση αποκλεισμού των αιολικών εγκαταστάσεων από τις ΖΕΠ και τις ΣΓΠΠ (σσ. Σημαντικές Περιοχές για τα πουλιά) θα συνοδεύταν από δυσανάλογο περιβαλλοντικό κόστος, προερχόμενο από υστερήσεις στην προώθηση των καθαρών μορφών ενέργειας, ενώ το τελικό αποτέλεσμα προστασίας των πτηνών θα μπορούσε εξίσου καλά να επιτευχθεί με μέτρα που εξειδικεύονται κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση για κάθε συνδυασμό προστατευόμενης περιοχής και σχεδίου εγκατάστασης» (ΣΜΠΕ, σελ. 307).

Στο πλαίσιο αυτό το ΕΧΠ-ΑΠΕ εισήγαγε την υποχρέωση εκπόνησης Ειδικής Ορνιθολογικής Μελέτης για αιολικούς σταθμούς που εγκαθίστανται εντός ΖΕΠ, υποχρέωση που επεκτάθηκε στη συνέχεια και για τις Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά [N.4296/2014 (214A), άρθρο 13], βάσει σχετικής νομολογίας του ΣτΕ (ΣτΕ 1422/2013). Όπως επικουρικώς αναφέρεται ότι για πρώτη φορά εισήχθη ρητή πρόβλεψη για το επιτρεπτό της εγκατάστασης αιολικών σταθμών εντός περιοχών του δικτύου Natura 2000 με τον Ν.2941/2001.

5. Περαιτέρω, το ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο έχει διαπιστώσει επανειλημμένα την εγκυρότητα και επάρκεια τόσο του ισχύοντος ΕΧΠ-ΑΠΕ όσο και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων που το συνοδεύει (ΣτΕ 1421/2013, 4189-4193/2014, 47/2018). Ειδικότερα, σχετικά με το επιτρεπτό της εγκατάστασης αιολικών πάρκων σε προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000 η απόφαση ΣτΕ 47/2018 αναφέρει χαρακτηριστικά:

*«Επειδή, από τις προπαρατεθείσες διατάξεις των οδηγιών 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ και από τις διατάξεις μεταφοράς τους στην εθνική νομοθεσία, **δεν απορρέει απόλυτη απαγόρευση εγκαταστάσεως αιολικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας εντός ή πλησίον περιοχών του δικτύου Natura 2000 και Ζ.Ε.Π., το ζήτημα δε εξετάζεται κατά περίπτωση** μετά από εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του συγκεκριμένου κάθε φορά υπό αδειοδότηση έργου (ΣτΕ 1705/2017, 1422/2013, 2741/2014, 807/2014, κ.α., βλ. και την αναφερόμενη στις αποφάσεις αυτές νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης), λαμβανομένου, άλλωστε, υπόψη ότι η χρήση του αιολικού*

δυναμικού για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, με αντίστοιχο περιορισμό της ενέργειας που παράγεται από ορυκτά, **αποβλέπει στην προστασία του περιβάλλοντος με την μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου και την αποτροπή της αλλαγής του κλίματος, η οποία μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στη διατήρηση των προστατευομένων τόπων του δικτύου Natura 2000,στη οποία (διατήρηση) αποβλέπουν και οι ανωτέρω δύο οδηγίες.** Εντός του πλαισίου αυτού, αιολικά πάρκα που είναι δυνατόν να επηρεάζουν σημαντικά περιοχές ενταγμένες στο δίκτυο Natura 2000 πρέπει, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 3 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, οι οποίες ισχύουν και για περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως Ζ.Ε.Π., να υπόκεινται σε δέουσα εκτίμηση των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων, για την διεξαγωγή της οποίας δε καθορίζεται ειδική μεθοδολογία από τις εν λόγω διατάξεις (βλ. για τη δέουσα εκτίμηση και τις σχετικές διατάξεις του άρθρου 11 παρ. 9 και 10 του ν. 4014/2011 και του άρθρου 5 παρ. 3.1 και 3.2 της υπ' αριθ. Η.Π. 37338/1807/Ε.103/2010 κοινής υπουργικής απόφασης)». [βλ. Σκεπτικό Νο.18 Απόφασης]

6. Αναφορικά με τη σχετική με το θέμα ευρωπαϊκή νομοθεσία σημειώνεται ότι η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των οικοτόπων δεν απαγορεύει την εγκατάσταση αιολικών πάρκων εντός του δικτύου Natura 2000. Το δε άρθρο 6 της ανωτέρω Οδηγίας προβλέπει μια αυστηρή διαδικασία εξέτασης οποιουδήποτε έργου σχεδιάζεται εντός των εν λόγω φυσικών περιοχών, ακρογωνιαίος λίθος της οποίας είναι η **Δέουσα Εκτίμηση (Appropriate Assessment)**. Η διαδικασία Δέουσας Εκτίμησης έχει μεταφερθεί στο Εθνικό Δίκαιο (Ν.4014/2011, ΚΥΑ 37338/1807/Ε.103/2010) και εφαρμόζεται κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση αιολικών πάρκων, όπως και έγινε στην περίπτωση του υπό εξέταση αιολικού πάρκου.

7. Περαιτέρω, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκδώσει ειδικό Κατευθυντήριο Οδηγό με τίτλο "EU Guidance on wind energy development in accordance with the EU nature legislation, EC, October 2010", σχετικά με τη χωροθέτηση αιολικών πάρκων σε περιοχές του δικτύου Natura 2000. Με τον Οδηγό αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει στόχο να τονίσει ότι αιολική ενέργεια και διατήρηση της βιοποικιλότητας μπορούν να συνυπάρξουν ακολουθώντας μια «βήμα προς βήμα» προσέγγιση στο σχεδιασμό ενός έργου. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην ανακοίνωση της Επιτροπής με την οποία δημοσιοποιήθηκε ο Οδηγός αναφέρεται:

*«Η αιολική ενέργεια πρέπει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην επίτευξη του ενωσιακού στόχου αύξησης σε 20% του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ... και **δεν αποκλείεται εξ***

ορισμού η ανάπτυξη της σε περιοχές Natura 2000. Τα αναπτυξιακά σχέδια αιολικής ενέργειας πρέπει να αξιολογούνται κατά περίπτωση.»¹

8. Σχετικά με το ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 σημειώνεται ότι η Ελλάδα διαθέτει ένα από τα πιο πυκνά δίκτυα φυσικών περιοχών (446 συνολικά περιοχές), αφού το 27,3% της χερσαίας έκτασης της χώρας καταλαμβάνεται από περιοχές του δικτύου (No7 στην ΕΕ-28). Όταν μάλιστα ο υπολογισμός επικεντρωθεί στις ημιορεινές και ορεινές περιοχές της Χώρας (υψόμετρο>500μ), οι οποίες είναι οι πλέον κατάλληλες για εγκατάσταση αιολικών πάρκων (υψηλό αιολικό δυναμικό, μη ανταγωνισμός με άλλες χρήσεις γης κ.λπ.), τότε οι περιοχές του δικτύου Natura 2000 καταλαμβάνουν στην Ελλάδα το 37,3% των εν λόγω εκτάσεων². Συνεπώς, περισσότερες από το 1/3 των δυνητικά κατάλληλων περιοχών για ανάπτυξη αιολικών σταθμών ανήκουν στο δίκτυο Natura 2000, όπου ο a priori αποκλεισμός τους θα είχε αρνητικό αντίκτυπο στην εθνική προσπάθεια για διεύθυνση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μίγμα της Χώρας.

9. Σύμφωνα με την έκθεση της ΕΛΕΤΑΕΝ «Η στατιστική της αιολικής ενέργειας τον Ιούνιο 2018»³, καθώς και τα στοιχεία από το γεωπληροφοριακό χάρτη της ΡΑΕ⁴, τον Ιούνιο του 2018 η συνολική εγκατεστημένη αιολική ισχύς στη Χώρα ανερχόταν σε **2.690 MW** εκ των οποίων τα 634 MW, ήτοι ποσοστό **23,6%**, βρίσκονται εντός του δικτύου Natura 2000.

Για τους εν λειτουργία αιολικούς σταθμούς εντός του δικτύου Natura 2000 υποβάλλονται από τους φορείς των έργων προς τις αρμόδιες περιβαλλοντικές αρχές, συνήθως σε ετήσια βάση, μετακατασκευαστικές εκθέσεις παρακολούθησης (monitoring reports) των επιπτώσεων των έργων αυτών στο περιβάλλον της περιοχής εγκατάστασης, με έμφαση στις επιπτώσεις στην ορνιθοπανίδα. Οι εν λόγω εκθέσεις -που δεν δημοσιοποιούνται- αξιολογούνται προκειμένου να εξεταστεί εάν απαιτείται η λήψη πρόσθετων μέτρων. Από το πλήθος των επίμαχων έργων, δεν έχει γίνει γνωστή ουδεμία περίπτωση αιολικού πάρκου εντός του δικτύου Natura 2000 με τέτοιες αρνητικές επιπτώσεις στο προστατευτέο αντικείμενο των εν λόγω φυσικών περιοχών που να έχουν οδηγήσει στην αναστολή της λειτουργίας του.

10. Η ερμηνεία μας για το γεγονός αυτό είναι η ακόλουθη:

¹ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1450_en.htm

² "Spatial planning of wind farms in Greece: arising environmental concerns and how to tackle them", Andreas Vlamakis, Konstantinos, Loukidis ENTEKA S.A, WindEurope 2018 Conference at the Global Wind Summit 25 - 28 September, Hamburg (poster presentation)

³ <http://eletaen.gr/wp-content/uploads/2018/07/2018-07-13-hwea-wind-statistics-greece-june-2018.pdf>

⁴ <http://www.rae.gr/geo/>

α) Οι επιπτώσεις των ανεμογεννητριών στη βιοποικιλότητα και ειδικά στην ορνιθοπανίδα, δεν έχουν σχέση με τις καταστροφολογικές και ισοπεδωτικές αιτιάσεις που διατυπώνονται γενικώς ενάντια στην αιολική ενέργεια, μερικές από τις οποίες επαναλαμβάνονται και στην αίτηση ακύρωσης.

Για παράδειγμα είναι χαρακτηριστικό ότι δεν έχει εμφανιστεί κανένα φαινόμενο κρούσης σπιζαετού (που είναι το είδος για το οποίο γίνεται κυρίως λόγος στην αίτηση ακύρωσης) στην περιοχή ΖΕΠ με κωδικό GR2420012 του όρους Όχη της νότιας Εύβοιας εντός της οποίας λειτουργούν 109 ανεμογεννήτριες και για την οποία περιοχή είδος χαρακτηρισμού είναι ο σπιζαετός.

β) Στην Ελλάδα, έχει γενικώς αναπτυχθεί υψηλό επίπεδο γνώσης για τον ορθό σχεδιασμό των αιολικών πάρκων και την εκπόνηση και αξιολόγηση των αντίστοιχων περιβαλλοντικών μελετών που, γενικώς μπορεί αναμφισβήτητα να λεχθεί ότι εξασφαλίζει τον μετριασμό των επιπτώσεων, οι οποίες φυσικά υφίστανται, όπως συμβαίνει και σε κάθε ανθρωπογενή δραστηριότητα.

Στην περίπτωση της ανάπτυξης της αιολικής ενέργειας στην Ελλάδα, τα μεμονωμένα περιστατικά κρούσεων συγκεκριμένων ειδών ορνιθοπανίδας σε ανεμογεννήτριες έχουν χρησιμοποιηθεί κατά κόρον για τη δυσφήμιση της αιολικής ενέργειας, παρά το γεγονός ότι τα περιστατικά αυτά είναι αμελητέα σε σχέση με άλλες ανθρωπογενείς απειλές για την ορνιθοπανίδα (λαθροθηρία, δηλητηριασμένα δολώματα, κλιματική αλλαγή κ.λπ.) και κυρίως δεν έχουν οδηγήσει σε δυσμενέστερο καθεστώς διατήρησης αυτών στις περιοχές εγκατάστασης των αιολικών πάρκων. Σημειώνεται δε ότι τα περιστατικά αυτά αφορούν αποκλειστικά είδη που δεν περιλαμβάνονται στα είδη χαρακτηρισμού της περιοχής ΖΕΠ που αφορά η αίτηση ακύρωσης. Τα τελευταία αυτά είδη (μαυροπετρίτης, θαλασσοκόρακας) δεν συγκαταλέγονται στα ευπαθή είδη αναφορικά με την πιθανότητα κρούσης με ανεμογεννήτριες.

11. Για το γενικότερο θέμα της εγκατάστασης αιολικών πάρκων σε περιοχές του δικτύου Natura 2000 λεκτέα τα ακόλουθα:

i) η αιολική ενέργεια, ως ανανεώσιμη πηγή ενέργεια, συμβάλει αποφασιστικά στην προσπάθεια για τον μετριασμό των επιπτώσεων της ανθρωπογενούς κλιματικής αλλαγής, οι οποίες θα είναι δραματικές για τη βιοποικιλότητα του πλανήτη (βλ. και προαναφερθέν σκεπτικό Απόφασης ΣτΕ 47/2018).

12. Η πρόσφατη έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής του ΟΗΕ για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) για περιορισμό της παγκόσμιας θέρμανσης μέχρι 1.5°C⁵, βασιζόμενη σε περισσότερες από 6.000 επιστημονικές μελέτες, καταλήγει ότι είναι αναγκαίος ο δραστικός και άμεσος (εντός της επόμενης δεκαετίας) μετασχηματισμός σημαντικών κλάδων δραστηριοτήτων, μεταξύ των οποίων και η ενέργεια. Οι ανθρωπογενείς εκπομπές CO₂ θα πρέπει να μειωθούν μέχρι το 2030 σε ποσοστό 45% σε σχέση με τις εκπομπές του 2010, ενώ μέχρι το 2050 το ισοζύγιο εκπομπών θα πρέπει να είναι μηδενικό (ήτοι όσο CO₂ εκπέμπεται προς την ατμόσφαιρα άλλο τόσο να απορροφάται σε έδαφος και ωκεανούς). Άλλωστε, η κλιματική αλλαγή είναι μια αυξανόμενη απειλή για τα πουλιά και τα ενδιαιτήματά τους στη Μεσόγειο, συμπεριλαμβανομένων των αρπακτικών (πχ. σπιζαετός). Μια από τις βέλτιστες λύσεις για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, είναι η ανάπτυξη των ΑΠΕ και σε αυτή την κατεύθυνση συνεισφέρει το εν λόγω Έργο.

13. Εν κατακλείδι, η αιτίαση για απαγόρευση της εγκατάστασης αιολικών πάρκων εντός περιοχών του δικτύου Natura 2000 στερείται ερείσματος, ενώ δεν προκύπτει μια τέτοια απαίτηση και από την πολυετή εμπειρία από τα εν λειτουργία αιολικά πάρκα εντός περιοχών του δικτύου Natura 2000.

Απάντηση στο 2^ο Ερώτημα

14. Στην αίτηση ακύρωσης αναφέρεται:

«σύμφωνα με το άρθρο 5B της ΚΥΑ 37338/1807/Ε.103/2010, όπως προστέθηκε με την ΚΥΑ 8353/276/Ε.103/2012:

*"Για την εγκατάσταση και λειτουργία ΑΣΠΗΕ μέσα σε ΖΕΠ, εφαρμόζονται, σύμφωνα με την παράγραφο 8 του άρθρου 5 του ν.3937/2011, πέραν των προβλεπόμενων στις σχετικές διατάξεις της νομοθεσίας, τα ακόλουθα μέτρα, όροι και περιορισμοί: 1. [...] 2. [...] 3. Για την εγκατάσταση ΑΣΠΗΕ εντός περιοχών ΖΕΠ, **με είδη χαρακτηρισμού** ένα από τα ακόλουθα*

⁵ Η Έκθεση του IPCC με τίτλο "Global Warming of 1.5 °C an IPCC special report on the impacts of global warming of 1.5 °C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty" (διαθέσιμη εδώ: <http://www.ipcc.ch/report/sr15/>) αποτελεί παραδοτέο της Συμφωνίας του Παρισιού του 2015.

χωροκρατικά ή/και αποικιακά είδη: [...] **σπιζαετός (*Hieraetus fasciatus*)**, [...] πρέπει, η προβλεπόμενη στα άρθρα 10 και 11 (παρ. 8,9, και 10) του ν.4014/2011, ειδική οικολογική αξιολόγηση, εκτός των εξειδικευμένων ορνιθολογικών στοιχείων που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 5Α, να **καθορίζει επιπλέον περιμετρική ζώνη αποκλεισμού από φωλιές** ή/και αποικίες των προαναφερόμενων ειδών χαρακτηρισμού...”

Από τις ανωτέρω διατάξεις προκύπτει...να καθορίσει περιμετρικές ζώνες αποκλεισμού από αυτές (σσ. φωλιές). Όμως η προσβαλλόμενη δεν πληροί τις απαιτήσεις αυτές και δεν καλύπτει τις απαιτήσεις δέουσας εκτίμησης» (σελ. 15-16 αίτησης ακύρωσης).

15. Όμως σύμφωνα με το Παράρτημα της ΚΥΑ Αριθμ. ΗΠ 8353/276/Ε103/2012 (ΦΕΚ 415Β) για την Ζώνη Ειδικής Προστασίας «.....» με κωδικό τα είδη χαρακτηρισμού είναι ο και ο και **όχι ο σπιζαετός.**

Συνεπώς, δεν υπάρχει με βάση την ως άνω ΚΥΑ απαίτηση καθορισμού περιμετρικής ζώνης από τη φωλιά του είδους και κατ' επέκταση παρέλκει το συναφές επιχείρημα των αιτούντων.

16. Σε κάθε περίπτωση επαναλαμβάνεται η διαπίστωση ότι δεν έχουν εμφανισθεί κρούσεις σπιζαετού με ανεμογεννήτριες σε περιοχές όπου το είδος αυτό είναι είδος χαρακτηρισμού.

17. Περαιτέρω, στην αίτηση ακύρωσης αναφέρεται:

«με την προσβαλλόμενη πράξη εγκρίνεται από περιβαλλοντικής απόψεως η κατασκευή ΑΣΠΗΕ αποτελούμενου από πέντε (5) ανεμογεννήτριες ισχύος 3 MW έκαστη, που μετά βεβαιότητας θα έχει **ολέθριες επιπτώσεις** για τη σπάνια ορνιθοπανίδα της περιοχής και ιδίως για τον Σπιζαετό» (σελ. 6-7 αίτησης ακύρωσης)

18. Ο ανωτέρω ισχυρισμός πέραν του γεγονότος ότι δεν στηρίζεται σε κανένα επιχείρημα ή πραγματικό στοιχείο επηρεασμού των αιολικών σταθμών στο είδος του σπιζαετού είναι προδήλως υπερβολικός. Ο υπό εξέταση αιολικός σταθμός αποτελείται μόνο από 5 ανεμογεννήτριες σύγχρονης τεχνολογίας με μικρή γωνιακή ταχύτητα περιστροφής τοποθετημένες σε αραιή διάταξη, επιτρέποντας την κίνηση ορνιθοπανίδας αναμεσά τους. Αν ήταν «ολέθριες οι επιπτώσεις» των 5 ανεμογεννητριών στην ορνιθοπανίδα του δικτύου Natura 2000, τότε οι 602 ανεμογεννήτριες που λειτουργούν ήδη σε περιοχές του εν λόγω δικτύου ανά τη Χώρα (βλ. απάντηση σε 1^ο ερώτημα) θα έπρεπε να έχουν οδηγήσει σε αφανισμό της ορνιθοπανίδας από τις περιοχές εγκατάστασής τους, κάτι που δεν ισχύει.

19. Πρόσθετα το είδος του σπιζαετού δεν συγκαταλέγεται στα ιδιαίτερα ευπαθή είδη σε κρούσεις με ανεμογεννήτριες. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Παράρτημα 2 του

προαναφερθέντος Κατευθυντήριου Οδηγού της ΕΕ (βλ. 1^ο Ερώτημα), το οποίο συγκεντρώνει τα αποτελέσματα πανευρωπαϊκών ερευνών, ο σπιζαετός συγκαταλέγεται στη δεύτερη χαμηλότερη κατηγορία (με τη σήμανση «Χ») αναφορικά με τον κίνδυνο κρούσεις σε ανεμογεννήτριες (από συνολικά 4 κατηγορίες).

20. Σχετικά με την εμπειρία στον ελληνικό χώρο από αιολικούς σταθμούς σε περιοχές όπου εντοπίζονται βιότοποι σπιζαετού είναι χαρακτηριστικό το – ήδη αναφερθέν- παράδειγμα της νότιας Εύβοιας. Ειδικότερα, εντός της ΖΕΠ «Όρος Όχη, παράκτια ζώνη και νησίδες» με κωδικό GR2420012, η οποία εντοπίζεται στο νοτιότερο άκρο της Εύβοιας, βρίσκονται σε λειτουργία 109 ανεμογεννήτριες συνολικά⁶. Στην εν λόγω ΖΕΠ ο σπιζαετός είναι είδος χαρακτηρισμού (σε αντίθεση με την ΖΕΠ του έργου) και δεν έχει γίνει γνωστό μέχρι σήμερα κανένα περιστατικό κρούσης σπιζαετού.

21. Πρόσθετα, οι αιτούντες αδυνατώντας να στοιχειοθετήσουν τις υποτιθέμενες «ολέθριες επιπτώσεις» του εξεταζόμενου αιολικού πάρκου στο είδος του σπιζαετού προβάλλουν το επιχείρημα των συνεργιστικών επιπτώσεων που θα έχει η εγκατάσταση αιολικού σταθμού άλλης εταιρείας στη θέση, αποτελούμενου επίσης από 5 ανεμογεννήτριες. Συγκεκριμένα στην αίτηση ακύρωσης αναφέρεται: *«ωστόσο με τον τρόπο αυτό παραγνωρίζεται κατά παράβαση του ν.4014/2011 και της ΥΑ 15277/2014 η συνεργιστική/αθροιστική δράση του εν λόγω ΑΣΠΗΕ με το ήδη γνωστό στη Διοίκηση ΑΣΠΗΕ στη θέση .Οι δύο ΑΣΠΗΕ ουσιαστικά «εγκλωβίζουν» το ζευγάρι οριοθετώντας την επικράτειά του από τα ΒΑ και τα ΝΑ, ακολουθώντας το ανάγλυφο...με αποτέλεσμα η **αθροιστική-συνεργιστική επίπτωση των δύο ΑΣΠΗΕ να είναι μεγάλη**»* (σελ. 16 αίτησης ακύρωσης).

22. Επί του θέματος σημειώνονται τα εξής:

- i) Σε εφαρμογή της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση οποιοδήποτε έργου, όχι μόνο αιολικού σταθμού, εξετάζονται και εκτιμώνται οι συνεργιστικές επιπτώσεις του έργου αυτού με έργα της ίδιας κατηγορίας στην ευρύτερη περιοχή. Το ίδιο έχει εφαρμοστεί και για τον εξεταζόμενο αιολικό σταθμό.
- ii) Με βάση και την εμπειρία της περιοχής του Όχη όρους με τις 109 ανεμογεννήτριες, αναφέρουμε: Ο υποτιθέμενος «εγκλωβισμός» του ζευγαριού και η «μεγάλη συνεργιστική επίπτωση» πόρρω απέχει από τα πραγματικά στοιχεία που αφορούν τα μεγέθη και τη γεωγραφική θέση των δύο έργων. Τα δύο αιολικά πάρκα αποτελούνται μόνο από 5

⁶ Πηγή: www.rae.gr/geo

ανεμογεννήτριες το καθένα απέχουν περί τα 3,5 km και ανάμεσά τους παρεμβάλλονται και άλλες κορυφές. Επομένως, το είδος του σπιζαετού θα εξακολουθεί και μετά την εγκατάσταση των έργων να έχει διαθέσιμη μια μεγάλη περιοχή για αναζήτηση τροφής ακόμη και ανάμεσα στους αιολικούς σταθμούς, πέραν των λοιπών περιοχών του νησιού που χρησιμοποιεί και σε καμία περίπτωση δεν τίθεται θέμα δημιουργίας φραγμού στις μετακινήσεις του είδους.

- iii) Επισημαίνεται ότι από τον σχετικό χάρτη του προγράμματος Life που επικαλούνται οι αιτούντες, είναι σαφές ότι το υπόψη αιολικό πάρκο βρίσκεται στη ζώνη Β, περιοχή όπου επιτρέπεται υπό προϋποθέσεις η ανάπτυξη αιολικών σταθμών.

23. Γενικότερα, η τεχνολογία και οι καλές πρακτικές που έχουν αναπτυχθεί προσφέρουν επιλογές που επιτρέπουν την εγκατάσταση ανεμογεννητριών ακόμα και σε περιοχές σαφώς πιο ευαίσθητες από την επίμαχη στη νότια Άνδρο.

24. Μια τέτοια επιλογή είναι τα ηχητικά συστήματα αποτροπής κρούσεων. Τέτοιο σύστημα έχει δοκιμαστεί με επιτυχία σε αιολικό πάρκο στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, έχει τοποθετηθεί από το 2013 σε εν λειτουργία αιολικό πάρκο, αποτελούμενο από 34 ανεμογεννήτριες, που βρίσκεται στο όρος Βαρνούντας, στο όριο της φυσικής περιοχής GR1340003 «Όρη Βαρνούντα» (ΖΕΠ & ΤΚΣ), στην ευρύτερη περιοχή των Πρεσπών. Η περιοχή είναι τακτικό πέρασμα για μια από τις μεγαλύτερες αποικίες αργυροπελεκάνων και ροδοπελεκάνων στην Ευρώπη και δεν έχει καταγραφεί κανένα περιστατικό πρόσκρουσης στο συγκεκριμένο αιολικό πάρκο.

25. Άλλη λύση είναι η δημιουργία κατάλληλου οικοτόπου για αναζήτηση τροφής μακριά από τις θέσεις των ανεμογεννητριών. Μάλιστα μια τέτοια λύση την αναφέρουν και οι ίδιοι οι αιτούντες και έχει ήδη υλοποιηθεί στο πλαίσιο προγράμματος Life στην περιοχή του έργου. Αναφέρεται στην αίτηση ακύρωσης:

«οι διαχειριστικές παρεμβάσεις που έλαβαν χώρα...αφορούσαν την επανακαλλιέργεια εγκαταλειμμένων αγρών, εντός της επικράτειας του Σπιζαετού με κριθάρι και άλλα σανοδοτικά είδη, για να προσφερθεί τροφή σε λαγούς και πέρδικες και να αυξηθεί η αφθονία της τροφής του Σπιζαετού μέσα στην επικράτεια, καθώς και η αποκατάσταση-επαναλειτουργία παραδοσιακού περιστεριώνα, εντός της συγκεκριμένης επικράτειας ώστε να υπάρχουν περισσότερα περιστερία για τον Σπιζαετό».

Οι ανωτέρω επεμβάσεις υλοποιήθηκαν σε απόσταση μεγαλύτερη από 4 χλμ από τον υπό εξέταση αιολικό σταθμό, ήτοι δημιουργούν αύξηση της δραστηριότητας των σπιζαετών σε μια περιοχή με ικανή απόσταση από τις θέσεις των ανεμογεννητριών.

Ένα τέτοιο μέτρο έχει εφαρμοστεί με ιδιαίτερη επιτυχία σε αιολικό πάρκο ισχύος 30 MW στη θέση Beinn an Tuirc στη Σκωτία, εντός επικράτειας χρυσαετού. Η περίπτωση αυτή αναφέρεται ως επιτυχημένη πρακτική στην επετειακή έκδοση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2012 για τα 20 έτη ισχύος της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των οικοτόπων⁷.

28. Εν κατακλείδι διαπιστώνεται ότι εκφράσεις όπως οι «μετά βεβαιότητας ολέθριες επιπτώσεις», η προσπάθεια παραποίησης του αληθινού περιεχομένου θεσμικών κειμένων (όπως της ΚΥΑ 37338/1807/Ε.103/2010 όπως ισχύει), η διαπίστωση «εγκλωβισμού» του σπιζαετού από δύο απομακρυσμένες μεταξύ τους, αραιές σειρές 5 ανεμογεννητριών με αγνόηση της εμπειρίας των 109 ανεμογεννητριών του όρους Όχη και οι ανάλογες τακτικές που γενικώς παρατηρούνται από τους αντιδρώντες στην αιολική ενέργεια, οδηγούν μάλλον στο συμπέρασμα ότι δεν πρόκειται για μια ειλικρινή ανησυχία ή επιστημονικά τεκμηριωμένη αντίρρηση αλλά για ισοπεδωτική προσέγγιση και μονότονη επανάληψη -σχεδόν δογματικά- προκαθορισμένων θέσεων και απόψεων.

Για την Ελληνική Επιστημονική Ένωση Αιολικής Ενέργειας ΕΛΕΤΑΕΝ

Παναγιώτης Παπασταματίου
Δρ. Ηλεκτρολόγος Μηχανικός
Γενικός Διευθυντής ΕΛΕΤΑΕΝ

Ανδρέας Βλαμάκης
Φυσικός Περιβαλλοντολόγος
Μέλος ΕΛΕΤΑΕΝ

⁷ Βλ. http://ec.europa.eu/environment/nature/pdf/20yrs_brochure.pdf, σελ. 48